

BEERTA – BARTHOLOMEUSKERK

Tijdens de restauratie in 1961 werd in het zuidportaal een gedenksteen blootgelegd. Met enige moeite was de inscriptie te ontcijferen:

“[DO] ALS ME SCHREF M IIIII DEERT LECHT ERSTE STEIN UPDACH NA SU[N]T MARCUS”

In de 15^e eeuw moesten de Beertsters, gedwongen door de oprukkende Dollard, uitwijken naar hogere gronden. In 1506, aldus de inscriptie, begon men daar met de bouw van een nieuwe kerk. Hiervoor werd o.a. tufsteen^① gebruikt van de vervallen kerk van Ulsda. Het werd een indrukwekkende kerk; laatgotisch van stijl met zes hoge overwelfde traveeën en een recht gesloten koor. Ondanks enkele verwijzingen naar de H.Laurentius wordt aangenomen dat de kerk oorspronkelijk aan de H.Bartholomeus is gewijd.

Het exterieur is in de loop der tijden nogal gewijzigd. Toen de ondereinden van de muren werden blootgelegd bij de restauratie van 1961 kwamen fundamenten van de originele steunberen tevoorschijn. De grootte van 180 x100 cm van de steunberen is een indicatie voor de maatvoering van de oorspronkelijke gewelven. Deze gewelven zijn in 1783, omdat ze deels waren ingestort, vervangen door een houten tongewelf met plafondrozetten vervaardigd door J.G.Reusscher. De zwart gemarmerde kooflijsten met consoles zijn ook van zijn hand.

Na het instorten van de gewelven werden de hoge topgevels aan oost- en westzijde afgebroken en kreeg de kerk het huidige schilddak. De zuidingang met de oude inscriptie werd, de oude zwaar beschadigde sluitsteen uitgezonderd, in de oude staat hersteld. Deze sluitsteen, waarin een wijdingskruis is gebeiteld, zit samen met een sluitsteen uit 1783 aan de binnenkant van de zuidingang. De dichtgemetselde vensters in west- en zuidgevel, alsook twee toegangspoorten in noord- en zuidgevel konden niet in oude glorie worden hersteld.

De toren uit 1806 staat een flink stuk los van de kerk. Hij heeft galmgaten met ronde bogen en een afgeknot tentvormig dak met daarop een open spits. Kerkelijke archieven vermelden een voorganger van de huidige toren.

Als we naar binnen gaan zien we een door meester Johan Berentz in 1625 gesneden kansel in renaissancestijl. Het grote klankbord van de hand van Jan Rijnburg is van na 1783. De oude collecteschaal van koper met smeedijzeren voet uit de 17^e eeuw fungeert nu als doopvont in het koor. Smeedijzer zien we terug in de vorm van de vijftien armen die kandelaren uit de 17^e eeuw dragen. Vroeger zaten deze op de houten banken. Het koperen bekken met smeedijzeren arm, dat ooit vast zat aan de preekstoel, kun je nu vinden bij het portaal onder het orgel. Het doet dienst als collecteschaal. De rijen stoelen worden afgesloten door een eikenhouten balustradehek uit 1637.

① Tufsteen in de kerkenbouw in de middeleeuwen:

We kunnen wel stellen dat het bouwen met tufsteen in Nederland grotendeels voorkomt van 800 – 1250. In eerste instantie werd het materiaal gehaald uit vroegere Romeinse forten zoals Nijmegen en Xanten. Dit wordt o.a. bewezen door vondsten in Deventer waar in kistwerk stukken romeins baksteen zijn aangetroffen. Later in de genoemde periode werd tufsteen gewonnen in steengroeven ten westen van Andernach in de Eiffel. In Zutphen is tufsteen aangetroffen in combinatie met gebakken romeinse steen in verschillende bewoningslagen uit de 9^e t/m de 12^e eeuw. Het materiaal werd gebruikt voor kerkelijke, adellijke en militaire bouwwerken. Het is ook aangetroffen in vroeg versteende burgerhuizen. In deze

periode stond dit materiaal ook wel bekend als *duyfsteen* of *dufsten*. Tufsteen werd geëxporteerd naar o.a. Groningen, Ost-Friesland en Jutland

Baksteen heeft tufsteen kunnen verdringen door veranderingen in de politieke constellatie in genoemde periode. In de 11^e en een groot deel van de 12^e eeuw was het een groot koninklijk gebied. Vervoer was daarom relatief makkelijk en goedkoop door het vrijwel ontbreken van tolgrenzen. Toen dit rijk afbrokkelde en er vele territoriale vorstendommen kwamen moest tussen een stapelplaats als Andernach en Arnhem in de 13^e eeuw maar liefst 15 keer tol worden betaald, resulterend in een kostenstijging van 35 tot 75%. En dat maakte het lokaal produceren van baksteen veel aantrekkelijker. In de kerkelijke bouw bleef tufsteen (tolvrij voor kerkenbouw) langer in gebruik.